

Samhällsanalys, VGR Analys 2026:35
2026-05-27

Utvärdering av beredningen för mänskliga rättigheters samråd

Med fokus på perioden 2023-2026

Datum: 2026-05-27

Dokumentnamn: Utvärdering av beredningen för mänskliga rättigheters samråd -
Med fokus på perioden 2023-2026

Diarienummer: RS 2026-02620

Kontaktperson: Monica Emanuelsson / Åsa Rydin Svenberg

Telefon: 070-528 18 24 / 070-394 09 20

E-post: monica.emanuelsson@vgregion.se / asa.rydin@vgregion.se

Sammanfattning

Utvärderingen syftar till att ge en bild av hur samråden fungerat under mandatperioden 2023-2026 och identifiera eventuella utvecklingsområden inför kommande mandatperiod.

Frågor som berörs i utvärderingen är:

- Hur upplever deltagarna att samråden har fungerat under mandatperioden? Utveckling över tid?
- Hur upplevs graden av delaktighet och inflytande?
- Går det att urskilja förändringar jämfört med tidigare undersökningar?
- Hur fungerar organisering och mötesstruktur (inklusive uppföljning/återkoppling)?

Utvärderingen har genomförts med hjälp av kvalitativa fokusgrupper i de fem samråden; barnrätt, funktionshinder, HBTQI, mänskliga rättigheter och nationella minoriteter. Totalt gjordes tio fokusgrupper, fem vardera för politiker och civilsamhällets representanter. Ytterligare intervjuer gjordes med ansvariga tjänstepersoner för samråden på VGR:s koncernkontor.

En positiv utveckling men vissa kvarstående utmaningar

På det stora hela är det mycket positivt som sägs om samrådets dialog och engagemang, även om det syns påtagliga skillnader samråden emellan. Det går att se en utveckling i rätt riktning vad gäller lyhörddhet, samtalsklimat och systematisk återkoppling. Samtidigt lyfts behovet av ökad insikt inom övriga delar av VGR samt hos de personer som gästar samråden. De som besöker samråden behöver i högre grad sätta sig in i vilket sammanhang de befinner sig i för att informationen ska kunna förmedlas på ett bra sätt och för att skapa en förståelse om vilken resurs samråden utgör. Även om rutinerna kring återkopplingen utvecklats så kvarstår fortfarande en ovisshet från det civila samhällets representanter vilken skillnad samrådets inspel innebär i realiteten.

Behov av förtydliganden från båda parter

Mycket av den förbättringspotential som lyfts fram i intervjuerna grundar sig i kommunikation och förtydliganden. Under fokusgrupperna blev skillnaderna samråden emellan tydliga, vilket gör att behovet av information varierar. Färdplanerna lyfts i flera sammanhang som ett bra sätt att strukturera arbetet. Fortfarande framkommer dock viss frustration från det civila samhällets sida avseende oklarheter vad som förväntas av dem samt känslan av att den expertkunskap de besitter inte kommer till

användning, eller används i ett för sent skede. Samarbetsparternas olika förutsättningar innebär en utmaning i hur materialet för förberedelser ska anpassas utifrån omfattning och detaljeringsgrad. Flera organisationer lyfter önskemål om ett mer gediget material och har etablerade rutiner för intern förankring, medan andra representanter upplever svårigheter att få den ideella tiden att räcka till för att själva sätta sig in i de frågor som behandlas på samrådsmötena. Färdplanerna är ett användbart verktyg att bygga vidare på, men inför nästa mandatperiod kan dialogen troligtvis gynnas av att klargöra förväntning från VGR, men också förutsättningar från det civila samhällets sida att bidra i arbetet.

Kvarstående behov av att klargöra förväntningar

Vad arbetet i samråden leder till för effekter handlar till stor del om kvalificerade bedömningar, då det ofta rör sig om långa processer där utfallet av den input som lämnats är svårt att mäta och renodla från andra påverkande faktorer. Det hänger nära ihop med graden av återkoppling och hur man upplever att det fungerar. Om ambitionen är att nätverka, mötas över organisationsgränser och bidra till kunskapsspridning är det troligen lättare att se effekter. Om drivkraften snarare är att förändra inarbetade strukturer eller göra sitt perspektiv synligt i större processer är det mer komplext.

Följaktligen spelar deltagarnas perspektiv och förväntningar en stor roll i hur man upplever graden av meningsfullhet i det arbete som görs och upplevelsen av att "göra skillnad". I intervjuerna är det tydligt att frågornas karaktär har betydelse för relevansen och känslan av inflytande. Flera gånger beskrivs att nivån på ärendet (till exempel ett styrdokument) är alltför övergripande, därav är det svårt att koppla det till sin egen verksamhet och att ge avtryck i den slutliga versionen.

I den föregående utvärderingen av samrådsarbetet för mandatperioden 2019-2022 framkom behov av att klargöra förväntningar hos deltagarna och mycket tyder på att det behovet fortfarande kvarstår. Förslagsvis kan tas fram en insatslogik för arbetet i samråden som visualiserar: input/resurser → aktiviteter → resultat → effekter (på kort eller lång sikt). Viktigt är då att förtydliga hur kopplingarna mellan de olika stegen ser ut och visa på den uppföljning som görs för att säkerställa kedjan av händelser. Då utvärderingen också visar att uppfattningen varierar mellan olika samråd kan det vara rimligt att respektive samråd får diskutera sin egen insatslogik även om de övergripande ramarna är desamma.

Samordning av VGR:s dialog med det civila samhället

Som angavs inledningsvis arbetar VGR på flera sätt med det civila samhället. Detta får bedömas som nödvändigt då VGR är en stor och

komplex organisation. Under våren genomfördes parallellt med denna utvärdering även en utvärdering av den regionala överenskommelsen mellan VGR och det civila samhället. Även om vi inte haft tydligt fokus i någon av utvärderingarna på hur de olika ytorna samverkar med varandra är det fortsatt viktigt att arbeta med detta, och till exempel för det civila samhällets representanter tydliggöra syftena med överenskommelsen, samråden och även satsningar inom ramen för den sociala ekonomin.

Innehåll

Sammanfattning.....	2
Innehåll.....	5
Samråden.....	6
Arbetsformer	7
Frågor på agendan.....	9
Utvärderingen.....	11
Tidigare utvärderingar	12
Utvärderingens resultat.....	14
Upplevelsen av samarbetet.....	14
Arbetsformer	18
Potentiella effekter av samrådsarbetet.....	21
Medskick inför kommande mandatperiod.....	22
Diskussion och slutsatser	26

Samråden

Västra Götalandsregionens (VGR:s) beredning för mänskliga rättigheter har fem samråd där politiker från VGR träffar representanter för organisationer i det civila samhället. Samråden syftar till att bidra till:

- att det civila samhällets perspektiv, kunskap och erfarenhet tas tillvara i utvecklingen av VGR:s verksamheter
- en hållbar utveckling genom att främja mänskliga rättigheter, demokrati, jämlikhet, jämställdhet och motverka diskriminering
- att främja medskapande och dialog mellan det civila samhället och VGR
- genomförandet av VGR:s hållbarhetsmål 2030: god hälsa och välbefinnande, jämlikhet och lika rättigheter samt tillit, trygghet och delaktighet.

Totalt finns det fem samråd:

Samråd barnrätt

- Samlar organisationer som bevakar och företräder frågor som rör barnets mänskliga rättigheter. Samrådet ska bidra till att erfarenheter och kunskaper från det civila samhället främjar och utvecklar arbetet med barnets mänskliga rättigheter i VGR.

Samråd funktionshinder

- Samlar organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Organisationerna verkar för personer med funktionsnedsättning som berör syn, hörsel, rörelseförmåga, känslighet för vissa ämnen, intellektuell funktionsförmåga, kognitiv funktionsförmåga och psykisk hälsa. Samrådet ska bidra till att tydliggöra hinder för delaktighet och jämlikhet.

Samråd HBTQI

- Samlar organisationer som främjar homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter. Samrådet fokuserar på ojämlikhet och diskriminering kopplade till heteronormer, könsidentitet, könsuttryck eller sexualitet.

Samråd mänskliga rättigheter

- Samlar organisationer som har som huvudsaklig verksamhet att främja mänskliga rättigheter och som arbetar mot diskriminering. Samrådet

ska särskilt inkludera organisationer som främjar jämställdhet, antirasism och/eller religionsfrihet.

Samråd nationella minoriteter

- Samlar organisationer som representerar någon av de fem nationella minoriteterna judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Eftersom den sverigefinska gruppen är störst har den fyra platser i samrådet, övriga fyra nationella minoriteter har två platser vardera. Samrådet ska bidra till att ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande och delaktighet i frågor som berör dem.

Arbetsformer

De fem samråden har fyra samrådsmöten var per år. Utöver det sker tvärsamråd en gång per år, där samtliga fem samråd träffas för att belysa gemensamma frågor.

Tre av fem samråd består av tolv organisationer vilket är det maximala tillåtna antalet. Samrådet för nationella minoriteter består av nio organisationer och samrådet för HBTQI består av tio. I samråden för nationella minoriteter och HBTQI deltar Länsstyrelsen Västra Götaland regelbundet i möten och för nationella minoriteter kallas även förtroendevalda politiker från kulturnämnden och styrelsen för kulturutveckling. Under mandatperioden har organisationerna som deltar i de olika samråden skiftat något utifrån organisationernas egna förutsättningar för deltagande. Närvaron varierar något mellan de fem samråden och beräknas totalt vara 74 procent bland civilsamhällets organisationer och 86 procent bland förtroendevalda politiker (beräknat per parti då ansvariga personer har skiftat och ersättare förekommer).

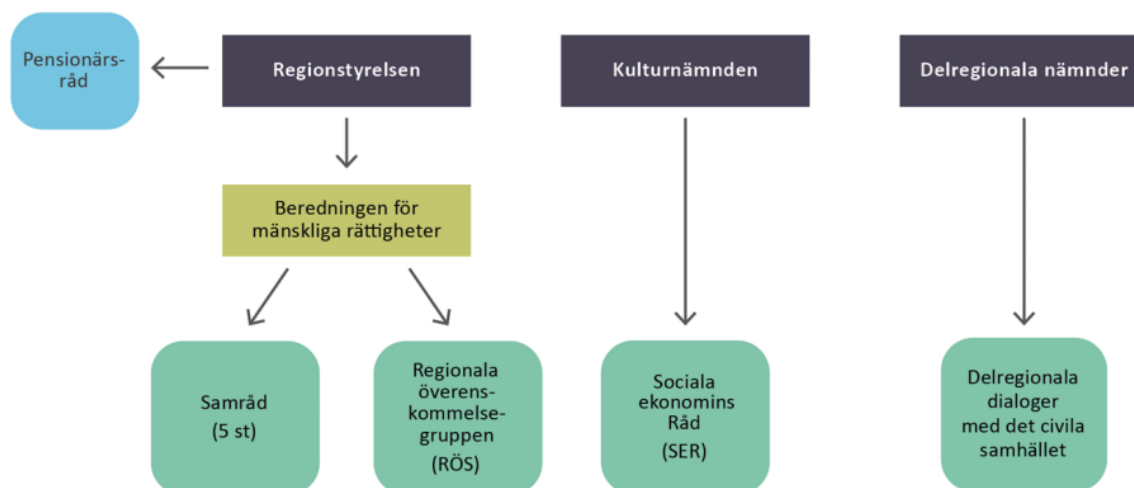
Samråden arbetar utifrån bestämmelser i dokumentet *Arbetsformer för beredningen för mänskliga rättigheters samråd 2023–2026*. I arbetsformerna beskrivs samrådets syfte på följande vis:

- bidra till att det civila samhällets perspektiv, kunskap och erfarenhet tas tillvara i utvecklingen av VGR:s verksamheter
- bidra till en hållbar utveckling genom att främja mänskliga rättigheter, demokrati, jämlikhet, jämställdhet och motverka diskriminering
- bidra till att främja medskapande och dialog mellan det civila samhället och VGR

Enligt samma dokument bestäms kriterierna för att en organisation ska kunna delta till följande:

- bygga på demokratiska principer enligt regeringsformen, svensk lag, Förenta Nationernas (FN) allmänna förklaring om mänskliga rättigheter och FN:s kärnkonventioner
- verka för lika rättigheter och möjligheter för alla oberoende av kön, könsidentitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder
- verka på regional nivå eller ha regional relevans i Västra Götaland
- ha som sin huvudsakliga verksamhet att arbeta med frågor som faller inom ramen för respektive samråd
- vara partipolitiskt obunden
- vara en ideell förening, trossamfund, ekonomisk förening eller stiftelse utan vinstintresse
- ha antagna stadgar eller motsvarande
- ha utsedd styrelse och revisor
- ha system för uppföljning och återrapportering

I figuren nedan exemplifieras beslutande dialogstrukturer mellan VGR och det civila samhällets organisationer.

Frågor på agendan

Detta avsnitt sammanfattar kort ämnen som varit uppe vid respektive samråd baserat på deras mötesanteckningar.

Samråd barnrätt

Samrådet har behandlat strategiska frågor som regionala hållbarhetsmål, krisberedskap ur ett barnrättsperspektiv och konkreta metoder för att öka ungas delaktighet i samhället. Anteckningarna innehåller även lägesuppdateringar från medverkande organisationer om utmaningar gällande ekonomisk utsatthet, gängkriminalitet, trygghet på digitala plattformar samt fokus på ungas psykiska hälsa och framtidstro. Sammanfattningsvis belyser mötesanteckningarna ett samarbete för att stärka barnrättsperspektivet och förbättra levnadsvillkoren för barn och unga i regionen.

Samråd funktionshinder

I mötesanteckningarna lyfts VGR:s arbete med tillgänglighet, social hållbarhet och inkludering, med särskilt fokus på en ny visuell identitet och förbättrad kommunikation. Diskussionerna omfattar även budgetprioriteringar för 2025, såsom kortare köer inom hörselvården och förbättrad kollektivtrafik. I samrådet har frågor om vikten av ett funktionshinderperspektiv i frågor som rör krisberedskap, digitalt utanförskap och behovet av lättläst text tagits upp. Vidare har även administrativa frågor kring organisationsbidrag och den politiska dialogens struktur efter VGR:s omorganisation funnits på dagordningen. Sammanfattningsvis dokumenterar mötesanteckningarna en pågående dialog för att stärka mänskliga rättigheter och inflytande för personer med funktionsnedsättning.

Samråd HBTQI

Centrala punkter omfattar utmaningar inom könsbekräftande vård, behovet av ökad kompetens hos vårdpersonal samt hbtqi-personers livsvillkor vid åldrande. Vidare behandlas frågor om digitaliseringens tillgänglighet, hatbrott i skolmiljöer och fördelning av regionalt verksamhetsstöd. Samverkan med Länsstyrelsen betonas särskilt för att stärka demokratin och motverka diskriminering i samhället. Genomgående återspeglar anteckningarna ett strategiskt arbete för att integrera hbtqi-perspektiv i regionens långsiktiga hållbarhetsmål och utvecklingsplaner.

Samråd Mänskliga rättigheter

Frågor som varit uppe berör bland annat psykisk hälsa, digital delaktighet och jämställdhet. Genomgående diskuteras brister i vårdens tillgänglighet och behovet av ett rättighetsbaserat bemötande för utsatta

grupper, såsom papperslösa och personer med samsjuklighet. Civilsamhällets kunskap har lyfts kopplat till VGR:s strategiska arbete och hållbarhetsmål. Vidare dokumenteras arbetet med att minska glappet mellan politiska visioner och invånarnas verklighet, särskilt under tider av kris och omställning. Sammanfattningsvis visar materialet hur VGR och ideella organisationer samverkar för att värna demokratiska värden och stärka mänskliga rättigheter i praktiken.

Samråd nationella minoriteter

Centrala ämnen som behandlats inkluderar språkliga rättigheter, förbättrad patientinformation på minoritetsspråk och behovet av kulturdrivna mötesplatser. Särskilt fokus läggs på utmaningar inom demensvård, traumahantering för finska krigsbarn samt den ökande otryggheten för den judiska minoriteten. Genomgående betonas vikten av att minoriteter involveras tidigt i beslutsprocesser för att motverka diskriminering och osynliggörande i offentliga miljöer. Sammanfattningsvis visar materialet hur VGR arbetar med att implementera den nationella minoritetspolitiken i praktiken.

Utvärderingen

Syftet och frågeställningar

Syftet med utvärderingen är att ge en bild av hur samråden fungerat under mandatperioden 2023-2026 och identifiera eventuella utvecklingsområden inför kommande mandatperiod.

De frågor som berörs i utvärderingen är:

- Hur upplever deltagarna att samråden har fungerat under mandatperioden? Utveckling över tid?
- Hur upplevs graden av delaktighet och inflytande?
- Går det att urskilja förändringar jämfört med tidigare undersökningar?
- Hur fungerar organisering och mötesstruktur (inklusive uppföljning/återkoppling)?

Tillvägagångssätt

Utvärderingen har genomförts med hjälp av kvalitativa fokusgrupper i de fem samråden. Fokusgrupperna delades in utifrån deras roll som förtroendevalda politiker från beredningen för mänskliga rättigheter och representanter för det civila samhället. Totalt gjordes tio fokusgrupper, fem vardera för politiker och civilsamhällets representanter. Ytterligare fem individuella intervjuer gjordes med ansvariga tjänstepersoner för samråden på VGR:s koncernkontor.

Rapportens upplägg

Upplägget i rapporten följer en tematisk indelning utifrån de frågorna som utvärderingen ska besvara. Rapporten beskriver upplevelsen av samarbetet, hur arbetsformerna sett ut och hur de har fungerat, potentiella effekter av samrådsarbetet, medskick inför kommande mandatperiod samt en avslutande diskussion med rekommendationer till kommande mandatperiod.

Tidigare utvärderingar

En tidigare utvärdering av samråden genomfördes 2022 och avsåg då mandatperioden 2019-2022. Därtill har en halvtidsutvärdering under nuvarande mandatperiod genomförts. Det har enligt uppgift genomförts utvärderingar även i avslut av tidigare mandatperioder.

Utvärdering av beredningen för mänskliga rättigheters samråd 2019-2022

Fokus på utvärderingen 2022 var hur samråden fungerat under perioden 2019–2022 och bidra med förbättrings- och utvecklingsförslag inför nästa mandatperiod.

Genomförandet baserades på enkäter som gick till samrådets deltagare i slutet av 2021 och hade fokus på genomförandet under året 2021. Vidare genomfördes fokusgrupper med respektive förtroendevalda och företrädarna för det civila samhället i respektive samråd, det vill säga totalt 10 fokusgrupper. En fokusgrupp genomfördes även med de ansvariga tjänstepersonerna för respektive samråd samt intervjuer med enhetschefer vid dåvarande avdelningen för social hållbarhet, numera avdelning hållbarhet. Vidare användes skriftlig information från bland annat tidigare uppföljningar.

Utvärderingen kom bland annat fram till att:

Samråden är värdefulla forum för dialog

Här nämndes bland annat att samrådets styrkor handlar om deltagarnas expertis och engagemang, det direkta mötet med relevanta föreningar och politiker samt de ansvariga tjänstepersonernas kompetens.

En frustration över uteblivna resultat äventyrar engagemanget

Flertalet föreningsrepresentanter och ett antal förtroendevalda uttryckte en frustration över att samråden ges små eller inga resultat på VGR:s verksamhet. Det lyftes även kritik mot bristande återkoppling och mot att lärandet uteblir – både i samrådet och inom VGR som organisation.

Sätta rätt förväntningar

En slutsats som lyftes var att det är viktigt att skapa en samsyn kring samrådets syfte och mandat för att deltagarnas förväntningar bättre ska kunna mötas och deras frustration minska – till exempel genom gedigen introduktion vid ny mandatperiod och till nya deltagare samt kontinuerliga dialoger i ämnet.

Öka samrådets effektivitet

Samrådets potential att påverka verksamheten ansågs i utvärderingen kunna stärkas genom att i högre grad ta upp relevanta pågående ärenden inom VGR:s verksamhet där samrådets input är inplanerad. Detta bedömdes också i sin tur kunna underlätta en tydligare återkoppling vilket efterfrågades av flera deltagare.

Halvtidsutvärdering av BMR:s samrådsarbete 2023-2026

Det genomfördes en halvtidsutvärdering av samrådsarbetet under 2025. Utvärderingen genomfördes genom samtal vid respektive samråds första möte år 2025. Vidare gick även en digital enkät ut till samrådets deltagare. Enkäten erhöll 29 svar totalt.

Kortfattat visade halvtidsutvärderingen att majoriteten av respondenterna upplever att samrådet tar upp frågor som är relevanta för deras organisations målgrupp. Ett fåtal instämde delvis. Vidare angav tre av fem att samrådsarbetet ger goda möjligheter att påverka VGR:s verksamhet. En av fem ansåg att samrådsarbetet inte ger möjlighet att påverka. Lika många angav neutrala svar.

Utvärderingens resultat

Upplevelsen av samarbetet

I huvudsak positivt med dialog och utbyte

I stort uppfattas att samarbetet och dialogen vid själva samrådsmötena är bra. Flera samråd lyfter mötena som positiva, berikande och stärkande. Det lyfts också att ansvariga tjänstepersoner, förtroendevalda och deltagande organisationer visar engagemang och intresse.

”Jag tycker att det är det är liksom intressanta ämnen och det är värdefulla dialoger och sen att det blir återkoppling också så”

”...man känner sig verkligen välkommen och det är en väldigt god stämning...”

Även förtroendevaldas bild är att representanterna från föreningarna vågar säga vad de tycker och att de på detta sätt bidrar med stor kunskap. Mötena anses ge förtroendevalda en ökad kunskap om samrådets område. Då samråden och inte heller beredningen för mänskliga rättigheter är ett beslutande organ lyfter de förtroendevalda att deras roll handlar om att lyssna och lära, samt att få en ökad förståelse.

”...det finns så många goda krafter som vill jobba för förändringar i samhället och de som inte är rädda för att lyfta de svåra frågorna, men också ser att det här kan vi jobba med...”

Även ansvariga tjänstepersoner anger i intervjuer att samrådsmötena präglas av högt engagemang och en vilja till dialog. Det lyfts dock även utmaningar med samtalsklimatet där det är viktigt att skapa möten där alla får komma till tals. Att få till tydliga spelregler redan i starten framkommer även i fokusgrupper.

Tydliga skillnader mellan olika samråd

Det finns dock även tydliga skillnader i hur man ser på möjligheten att påverka genom samrådsarbetet. Det finns till exempel deltagare som lyfter att de inte ser någon direkt vinning för sin organisation av att sitta i ett gemensamt samråd då behoven i många fall inte upplevs gemensamma och sådant som är relevant för en organisation är inte relevant för en annan.

"... jag kan inte se att min medverkan här ger inget mervärde..."

Det handlar alltså inte om att man inte vill samverka eller ha dialog med VGR utan mer att nyttan att delta i samrådet inte alltid är tydligt. Detta skiljer sig från de organisationer som lyfter att samråden bidrar till en utvecklande dialog mellan organisationerna som deltar. Det vill säga att det finns en nytta med att regelbundet ha möten och att nätverk skapas mellan organisationerna då de har samma målgrupp.

"... det här utbytet med andra organisationer tycker jag känns jättepositivt..."

Utvecklingen under mandatperioden

I huvudsak lyfts i fokusgrupperna att såväl förtroendevalda som tjänstepersoner är engagerade och lyhörda. Det finns även deltagare som varit med under tidigare mandatperioder som upplever en positiv utveckling.

"...den här mandatperioden tycker jag verkligen att man har lyssnat. Man har ansträngt sig, man har försökt sprida saker..."

"... jag tycker att utvecklingen har blivit bättre de senaste fyra åren..."

Det finns dock även samråd där man tycker att det inte har skett någon tydlig utveckling sedan förra mandatperioden. En utmaning som lyfts är att det upplevs som att man får starta om på nytt vid ett mandatskifte.

"...att ibland känns det som att vi får försöka uppfinna hjulet en gång till, liksom börja traggla om samma saker och det känns ibland att vi går runt i en grottekvarn..."

Förändringar i VGR:s politiska organisation under nuvarande mandatperiod uppfattas av vissa ha minskat möjligheten till samverkan. Ett tydligt exempel är civilsamhällesrepresentanter i samråd funktionshinder som upplever ett längre avstånd till hälso- och sjukvården i och med de delregionala nämnderna. I tidigare mandatperiod deltog samrådet i dialog med hälso- och sjukvårdsstyrelsen. Nu är deras ingång de delregionala nämnderna, vilket upplevs som en svaghet då dessa nämnder inte har några resurser. Vidare är de delregionala nämnderna fem till antalet vilket också upplevs som ett problem särskilt för de mindre organisationer i och med att de inte har resurser att delta.

Kontakter med övriga VGR samt andra

Det framförs kritik från vissa fokusgrupper vad gäller de som kommer till samråden för att presentera något. Här lyfts bland annat att det upplevs finnas en okunskap om vilka som ingår i samrådet och den expertkunskap som därmed finns att tillgå, samt att frågorna som lyfts inte alltid bedöms som relevanta. De som här lyfter missnöjet lyfter fram att de får känslan av att VGR vill ”bocka” av att vissa ärenden har gått via samråden.

”Respektera att experter sitter här liksom och använd oss för att faktiskt utveckla på rätt sätt snarare än att bara komma hit för att presentera saker.”

”Jag tyckte det var helt sinnessjukt när XXX var här och drog och inte kunde svara på frågor och sånt.”

Samtidigt som detta sägs finns det andra samråd som lyfter att de upplever sig bli lyssnade på. I till exempel samråden HBTQI respektive nationella minoriteter deltar en representant från Länsstyrelsen Västra Götaland vid mötena. Särskilt fokusgrupperna för HBTQI lyfter att detta bland annat upplevs ge en ökad status och ett symboliskt värde. Därtill har de utanför samrådet deltagit på så kallade rundabordssamtal med landshövdingen i Västra Götaland.

”...vi har varit inbjudna till två rundabordssamtal i residenset där vi har pratat med om de här frågorna och där vi har kunnat bjuda in våra medlemsorganisationer...”

Kulturnämnden lyfts också fram som en viktig politisk nämnd då de bland annat beslutar om organisationsstöd till föreningar. Det är dock endast i samrådet nationella minoriteter som kulturnämnden deltar med politisk representation och som därmed kan föra tillbaka information från samrådet till kulturnämnden.

”... vi har ett återkopplingsystem till kulturnämnden inom kulturnämndens liksom ”fogderi”, det fungerar bra”

Ett positivt exempel på samverkan som lyfts av samråd funktionshinder är samarbetet med Västtrafiks forum Aktiv involvering. Det innebär att frågor kopplade till kollektivtrafik kan hanteras där.

Återkoppling ett prioriterat område

I den tidigare utvärderingen lyftes att återkopplingen till samråden kunde utvecklas. De ansvariga tjänstepersonerna beskriver därför att återkoppling har varit ett prioriterat område inför innevarande mandatperiod och numera en fast punkt på dagordningen. Exempel som lyfts är översikter som visar hur samrådets synpunkter har tagits med och motiveringar om de inte har tagits med, återbesök av gäster på samråden samt politisk återkoppling. Det lyfts dock även att det upplevs som enklare att återkoppla i ärenden där de själva är berörda som till exempel hållbarhetsmålen än i ärenden som berör andra politiska nämnder, styrelser eller beredningar. De förtroendevalda lyfter också upp att de nu upplever en bättre systematisk återkoppling i arbetet.

I fokusgrupperna med det civila samhällets organisationer varierar det dock något i hur de ser på återkopplingen. Det finns de samråd som anger att återkoppling fungerar, till exempel att det vid möten lyfts vad som hänt och hur det har tagits om hand.

Däremot lyfts också en kritik och det handlar om att återkopplingen ofta brister i senare skeden av de politiska processerna. Det kan till exempel handla om de ger input till planer och strategier men att de inte får veta hur det faktiskt påverkade slutresultatet. Det anses därmed vara svårt att se de konkreta effekterna av samrådets arbete i större strategiska dokument.

Det finns även en önskan om att få reda på varför ett förslag inte genomförts alternativt hur det har genomförts. Detta för att också undvika besvikelse hos medlemmar i de organisationer som berörs av ett samråds område. Ett exempel som lyfts är en utställning där intentionerna lyfts som helt rätt men utfallet för målgruppen ändå blev fel.

"... han var så ledsen och så besviken och då har man inte förstått. Vem är målgruppen?"

Vissa representanter från det civila samhället trycker också på att återkopplingen blir något bristfällig särskilt ju längre bort frågan hamnar.

"De politiker och de tjänstepersoner som är med här är ju lyhörda och de försöker liksom göra allt de kan säkerligen, sen kan vi inte vara med där och liksom se hur det genomförs och implementeras"

"så /jag/ upplever ... att vi får en viss återkoppling på förra gången på vad som har sagts och vad har tillkommit något eller vad man har resonerat om i politikersammanhanget eller"

så. Men sen tänker jag nästa steg, vad hände i det politiska beslutsfattandet?”

”Jag tycker att XXX är jätteduktig på att återkoppla så det är skönt här. Det måste jag säga men det är /.../ de andra processerna och arbetena som faller.”

I ett av samråden lyfts också en viss osäkerhet där man upplever att andra samråd får mer konkret återkoppling medan de själv upplever att man ibland får svar att det inte går att härleda.

”...de fick jättekongret återkoppling och de hade flera exempel på saker som hade hänt /.../. Så då blev jag ganska besviken och frågande /.../ varför påstås det inte gå i vårt samråd om det går i andra samråd.

Arbetsformer

Betydelsefullt att träffas fysiskt

Det finns en samstämmighet i vikten av att samrådsmötena sker fysiskt, vilket underlättar dialogen och för att tillgodose behov av exempelvis tolkning. Dock ges fortfarande möjlighet för deltagare att vara med på distans om det skulle behövas. För merparten av samråden lokaliseras träffarna till Göteborg, då deltagarna kommit överens om att där blir smidigast för alla att samlas. Undantaget är samråd barnrätt där träffarna växelvis anordnas hos de deltagande organisationerna, inklusive studiebesök och presentation av verksamheten. Detta beskrivs som särskilt värdefullt och det uttrycks en vilja att fortsätta på samma sätt framgent. För samråd funktionshinder har de särskilda teknikbehoven, såsom hörslinga, inte fungerat på Regionens hus, vilket gjort att de förlägger sina möten på andra platser i Göteborg.

Förankring i varierande utsträckning

Avseende frågan om förankring i den egna organisationen blir det tydligt att civilsamhällesrepresentanterna i samråden har olika roller och förutsättningar. En del av dem beskriver etablerade strukturer för intern information och avstämningar med exempelvis styrelse. Andra menar att de många gånger är i behov av att inhämta expertis från delar av sin organisation, men att detta inte är möjligt på grund av brist på tid och resurser som ideellt engagerad. I vissa fall saknas intresset internt för det som tas upp i samråden, eller att representanten behöver göra ett urval innan informationen går ut, då allt inte är relevant.

”Vi försöker samlas två eller tre gånger per termin och prata om de här frågorna, liksom i organisationen och kunskapshöja.”

”Det är ju ingenting som jag förankrar i min organisation. Alltså det är inte relevant, det finns liksom inget här från mötet som någon är intresserad av. Och det är ju jättesorgligt.”

Begränsat utbyte mellan olika dialogtyper

Som figuren på sidan 6 visar finns flera dialogstrukturer där politiska företrädare i VGR möter representanter från det civila samhällets organisationer. Av intervjuerna framgår att det inte förekommit något utbyte mellan samråden och de övriga ytorna, bortsett från att den regionala överenskommelsegruppen (RÖS) presenterat sin verksamhet på ett av tvärsamråden. I vissa av samråden är överenskommelsen välkänd och representanter återfinns i båda grupperingarna, medan det i andra samråd blev tydligt att deltagarna inte kände till överenskommelsen eller RÖS. Enligt flera av de ansvariga tjänstepersonerna sker dock utbyte mellan de olika dialogstrukturerna på politisk nivå.

Med färdplanerna som utgångspunkt

Ärendena som tas upp vid samrådsmötena bygger till stor del på färdplaner som gemensamt antogs i början av mandatperioden. Ansvariga tjänstepersoner beskriver att de i det löpande arbetet stämmer av mot färdplanerna som ett sätt att följa upp genomförandet av de områden som planerats inledningsvis. Emellertid finns en flexibilitet i färdplanerna, då frågor och processer som behöver omhändertas dyker upp efterhand. Alla samråd har inbjudna gäster som återkommande inslag. Det kan till exempel vara tjänstepersoner från någon av VGR:s förvaltningar eller representanter från det civila samhället – oftast med efterföljande dialog och möjlighet för deltagarna att ge inspel. Under mandatperioden har flera större styrdokument behandlats i samråden, såsom VGR:s hållbarhetsmål 2030, Trafikförsörjningsprogram 2026-2029 och översyn av den regionala utvecklingsstrategin Västra Götaland 2030.

På dagordningen finns även en punkt hos de flesta av samråden som handlar om nuläget i organisationerna, där var och en berättar om vad som är på gång inom sitt verksamhetsområde. I vissa av samråden är det tydligt specifika frågor som återkommande diskuteras, exempelvis könsbekräftande vård (HBTQI) och översättning av olika typer av information (nationella minoriteter). Därtill finns en stående punkt med

information från beredningen för mänskliga rättigheter, likaså möjlighet för samrådsdeltagarna att skicka med frågor till beredningen. Detta verkar göras i varierande utsträckning, då vissa samråd tenderar att ha mer fokus på nätverkande och utbytet organisationerna emellan. Utöver de gemensamt överenskomna färdplanerna har samrådsdeltagarna, enligt intervjuerna med tjänstepersoner och förtroendevalda, möjlighet att påverka dagordningen och föreslå fördjupningar. Olika temadagar och workshoppar har varit uppskattade inslag. På så sätt avsätts också mer tid, vilket återkommande tas upp i intervjuerna. Flera önskemål lyfts om förlängda möten och mer utrymme för diskussion. Ibland har tidsbrist gjort att man som deltagare inte har kunnat göra sig hörd, vilket skapat en frustration.

Bra administrativa rutiner men utmaningar i förberedelsearbetet

Omfattningen på det material som skickas ut inför samrådsmötena varierar enligt ansvariga tjänstepersoner från gång till gång. I de fall input till större styrdokument finns på dagordningen blir det jämförelsevis en större mängd dokument att ta del av i samband med möteskallelsen. De ansvariga gör på lite olika sätt vad gäller förberedelser beroende på samrådsdeltagarnas önskemål. Exempelvis är det ett av samråden som föredrar att inte behöva sätta sig in i material innan mötet och hellre göra arbetet på plats. I ett annat samråd efterfrågas gediget material i god tid innan mötet för att säkerställa förankringen, att hela deras organisation ställer sig bakom eventuella inspel. Som nämns i ovanstående avsnitt om förankring ser förutsättningarna, likaså ambitionerna för detta olika ut. Flera samrådsdeltagare ger uttryck för att de är nöjda med hur administrationen fungerar, hur agendan sätts, de anteckningar som skickas ut i efterhand och möjligheten till kontakt mellan mötestillfällena. De ansvariga tjänstepersonernas arbete och rollen som länk mellan VGR och det civila samhället upplevs som särskilt värdefullt.

”Xxxx har varit tillgänglig, alltså även om man vill ringa och inte bara skickar mejl och så, så det har varit fantastiskt bra. Det blir ju väldigt tydligt och tryggt för oss som har en massa diagnoser när någon är så kunnig på sitt jobb.”

Några av civilsamhällesrepresentanterna lyfter önskemål om mer utförlig bakgrundsinformation inför möten, då vissa ärenden kan ha en relativt lång historik som nya deltagare inte har med sig. Det efterfrågas också ett tydliggörande av vad deltagarna förväntas bidra med i specifika ärenden, för att klargöra behovet av att rådfråga andra personer inom sin

organisation och på så sätt bättre representera sina medlemmar. En problematik som nämns i flera samråd är den tid som krävs för att sätta sig in i de frågor som tas upp på mötena och att det som ideellt engagerad saknas ekonomisk ersättning för detta.

”Vi får ju inget arvode för att vi ska läsa in oss...samtidigt så vill man ju vara påläst när man kommer, för annars kan man ju inte delta.”

”Det är viktigt att alla som sitter runt bordet har möjligheten att kunna förbereda sig på samma sätt...Så någon form av ersättning till förberedelser om man vet att det är en stor fråga som ska diskuteras...Det handlar om ganska lite pengar i förhållandet till vad som skulle kunna ge stor inverkan.”

Potentiella effekter av samrådsarbetet

Ökad kunskap och en mer befäst roll

En potentiell effekt som tas upp i flera av intervjuerna är ökad kunskap om varandra och om samråden som resurs, exempel ges på olika utbildningsinsatser som gjorts. Deltagarna från det civila samhället lyfter att VGR:s omfattande verksamhet blivit mer begriplig, vilket lett till ett ökad förtroende. Flera politiker beskriver likaså att de fått breddade perspektiv och fördjupad förståelse för rättighetsfrågor, vilket de förmedlar vidare till partikollegor. Dialogen i samråden skapar också en medvetenhet om aktuella frågor inom det civila samhället, vilket kommer till användning i flera sammanhang inom det politiska uppdraget.

”Det tycker jag har berikat för mig otroligt mycket i hela mitt politiska uppdrag, vilka instanser jag än sitter i...Så jag tycker det här har varit otroligt givande för mig som politiker också i ett vidgat perspektiv.”

”Det som har hänt är väl möjligtvis att det byggts upp ett förtroende för oss som organisation så att man känner att fler inom VGR vet vilka vi är och har ett förtroende för det, vilket kan leda till andra saker utanför samrådet.”

Svårbedömda påverkansmöjligheter

Benägenheten att skicka frågor vidare i den politiska organisationen varierar samråden emellan. Enligt arbetsformerna för samrådsarbetet kan samråden skicka frågor till beredningen för mänskliga rättigheter via dess

presidium, som därefter kan välja att ta frågan vidare i den politiska organisationen. En tjänsteperson som varit ansvarig under flera mandatperioder beskriver att detta nu görs mer frekvent. Samtidigt blir det tydligt i intervjuerna med civila samhällets representanter att de har svårt att ge konkreta exempel på vad samrådsarbetet gett för effekter. Påverkansarbetet är av långsiktig karaktär, det är mycket som bidrar till en eventuell förflyttning och det är inte alltid samråden får återkoppling om att så skett. I flera av intervjuerna återkommer betydelsen av att få möjlighet att komma till tals i tidigt skede i frågor där deltagarna har expertkunskaper.

”Jag tänker fortfarande så att man ska använda vår kunskap, vår expertis, tidigt i processen och inte i sista steget...Man skapar en massa nya problem därför att inte vi är med och sen slänger man in oss i slutändan och tror att vi ska hitta alla lösningar.”

”Där blir det ju ett glapp, för det som görs i samrådet kanske blir mer gynnsamt för oss tjänstepersoner som jobbar med frågorna än vad de märker av i sitt vardagliga liv. Och det är dit vi vill nå, vi vill ju att de ska känna att här var jag med och påverkade...Där är vi ju inte riktigt, tycker jag.”

Exempel där samrådets inspel upplevs ha gett effekt är processen kring översyn av VGR:s hållbarhetsmål och den regionala utvecklingsstrategin. Där beskriver flera av de intervjuade att skrivningarna blivit mer nyanserade, med exempelvis ett ökat barnrätts- och funktionshinderperspektiv. En problematik som återkom i samtalen är att strategierna är på en alltför övergripande nivå, vilket gör dem abstrakta och inte upplevs spegla de frågor som organisationerna arbetar med.

Medskick inför kommande mandatperiod

I fokusgrupperna fick deltagarna frågor om medskick till kommande mandatperiod samt om utvecklingspotential kopplat till samråden. Detta avsnitt innehåller en sammanställning över det som lyftes. Det innebär att det till viss del blir en upprepning vad som tidigare lyfts i rapporten då det i många fall finns utvecklingspotential. Det är viktigt att betona att det i vissa fall endast är någon/några fokusgrupper som lyft, vilket innebär att det i vissa fall inte gäller alla samråd.

Involveras i ett tidigare skede

En synpunkt som lyfts av flera är att organisationerna önskar involveras betydligt tidigare. Detta hänger också samman med att VGR på detta sätt blir bättre på att nyttja den expertkunskap som deltagande organisationer besitter.

”Använda oss mer aktivt som remissinstans i tidigare skede”

”...man kunde använda sig av våra kompetenser redan när man börjar liksom ta fram en massa grejer...”

Förbättrad återkoppling och systematik

Även om utvärderingen visar att återkopplingen har blivit bättre lyfts det fortfarande ett önskemål att den kan bli än bättre. Detta kommer från såväl det civila samhället som förtroendevalda. Civilsamhällets representanter lyfter till exempel att de skulle vilja få en tydligare bild över hur inspel faktiskt har använts. Flera källor beskriver en osäkerhet kring var informationen landar och vem som är mottagaren.

”...man behöver vara lite mer tydligare att lyfta, vad är det vi kan föra vidare och samtidigt vem är det som är mottagaren av informationen?”

Önskemål kopplat till handlingar med mera finns men varierar. Det finns de som lyfter fram förslag på gemensam digital yta/plattform där ärenden, handlingar, återkoppling med mera kan läggas upp. De som anger detta lyfter till exempel att en yta kan bidra till att tydliggöra kopplingen mellan samrådets diskussioner och det politiska beslutsfattandet. Det är dock viktigt att i anslutning till detta lyfta att det även finns de som önskar få ut handlingarna i pappersformat i syfte att säkerställa delaktighet.

Kompetenshöjning och förberedelser

En högre kunskapsnivå hos både tjänstepersoner och politiker önskas av vissa representanter från det civila samhället. Det kan till exempel gälla särslagstiftning, mänskliga rättigheter och specifika minoriteters behov. Förslag som lyfts är introduktionskurser för nya förtroendevalda, underlag som förbereder externa personer som kommer till samråden, och även att nya föreningsrepresentanter kan behöva kunskap i VGR:s terminologi och politisk struktur.

”... ibland så känns det lite som man blir som slängd in i någonting utan att ha rätt förkunskap...”

Tydligare koppling till beslutsfattare genom exempelvis utökad representation

Särskilt inom funktionshinder- och HBTQI-samråden finns ett starkt medskick om att återupprätta eller stärka kontaktytorna med hälso- och sjukvården. Här upplevs bland annat att den politiska omorganisationen med de nya delregionala nämnderna har försvårat kontakterna.

Några förtroendevalda lyfter att det vore bra att bredda representationen i samråden till andra nämnder och beredningar, det vill säga liknande som redan finns i samråd nationella minoriteter där representanter från kulturnämnden ingår. Ett förslag handlar till exempel om möjligheten att involvera förtroendevalda med specifikt ansvar för hälso- och sjukvård.

”Det hade varit enklare om det hade funnits med någon sjukvårdspolitiker som kunde ta tag i den här frågan nu”

Det finns även önskemål om utökad direktkontakt med beslutsfattare. Detta hänger samman med att beredningen för mänskliga rättigheter inte har beslutsrätt. Här nämns särskilt kulturnämnden som en viktig nämnd.

”... med tanke på att de (kulturnämnden) nu har hand om våra organisationers bidrag så är det ju bra om vi kanske har regelbundna också presidiummöten där emellan.”

”Jag hade tyckt att det var riktigt bra faktiskt att satsa lite egentid och kraft också på att vi väljer två, tre stycken nämnder och så träffar vi dem /.../ istället för de här samrådsmötena så träffar vi politiska nämnder.”

Det lyfts här av några att det även vore önskvärt att medskick från beredningen för mänskliga rättigheter till regionstyrelsen hamnar högre upp i handlingarna än protokoll under anmälningsärenden.

Kontinuitet vid mandatperiodsbyten

Organisationerna betonar vikten av att inte behöva ”börja om från noll” varje gång nya förtroendevalda tillträder, utan att de insikter som arbetats fram under åren tas tillvara. Vissa förtroendevalda lyfte också att de saknade information och historik när de tillträdde. De önskade därmed en tydligare introduktion i uppstarten kring syftet med samrådet, tidigare arbete och spelregler. Här ses dock färdplanen som ett betydelsefullt verktyg för att hålla fokus under mandatperioden.

Mötesstruktur, arbetssätt och delaktighet

För att göra samråden mer effektiva föreslås i några fokusgrupper att mötena byggs runt specifika teman snarare än breda strategier. Syftet är att det då skulle underlätta att organisationernas specifika kunskap skulle kunna nyttjas än mer.

Det finns förtroendevalda som anser att deras samråd har tidsbrist. Och ett förslag är att man då skulle vilja se förlängda mötestider eller heldagar utifrån specifika teman. Däremot anges att antalet möten med samråden är tillräckligt. Här ser de dock att beredningen för mänskliga rättigheter skulle behöva ha fler möten. Det skulle göra att inspel från samråd lättare kan hanteras vidare politiskt.

Vissa föreningar vill även se på möjligheten att till exempel bjuda in politiker till organisationernas egna lokaler eller att hålla presentationer för högre beslutande organ.

Utökade alternativt breddade samråd

Det finns medskick om att få in fler föreningar och då gärna sådana som finns utanför Göteborg. Vidare lyfts även av någon förtroendevald att hen gärna sett ett samråd för äldrefrågor, liksom att någon också lyfter att det är en utmaning att nå barn och unga under 18 år. Vad gäller nationella minoriteter ser föreningarna att samråden eventuellt skulle kunna ersättas alternativt kompletteras med enskilda samråd för respektive nationell minoritet liknande som Göteborgs stad idag har. En annan grupp som också lyfts, kanske inte i form av nytt samråd, men det är att unga borde bli mer engagerade i specifika frågor som är viktiga för dem.

Diskussion och slutsatser

I rapportens inledning beskrivs utvärderingsuppdraget och i föregående kapitel återfinns utvärderingens resultat, där vi försökt att besvara de frågeställningar som formulerats. I detta avslutande kapitel summerar vi de övergripande resultaten samt pekar på det vi ser som viktiga områden. Det är en utmaning att genomföra en samlad utvärdering där enskilda samråds åsikter varierar. Men med detta sagt ligger våra resultat i huvudsak i linje med den tidigare utvärderingen där samråden ses som värdefulla, men att det finns fortsatta utmaningar bland annat kopplat till tydlig påverkan på politiska beslut. Det handlade också om att sätta rätt samt skapa en samsyn kring förväntningar utifrån syftet med samråden och vad som kan hanteras.

En positiv utveckling men vissa kvarstående utmaningar

På det stora hela är det mycket positivt som sägs om samrådets dialog och engagemang, även om det syns påtagliga skillnader samråden emellan. Det går att se en utveckling i rätt riktning vad gäller lyhörddhet, samtalsklimat och systematisk återkoppling. Samtidigt lyfts behovet av ökad insikt inom övriga delar av VGR samt hos de personer som gästar samråden. De som besöker samråden behöver i högre grad sätta sig in i vilket sammanhang de befinner sig i för att informationen ska kunna förmedlas på ett bra sätt och för att skapa en förståelse om vilken resurs samråden utgör. Även om rutinerna kring återkopplingen utvecklats så kvarstår fortfarande en ovisshet från det civila samhällets representanter vilken skillnad samrådets inspel innebär i realiteten.

Behov av förtydliganden från båda parter

Mycket av den förbättringspotential som lyfts fram i intervjuerna grundar sig i kommunikation och förtydliganden. Under fokusgrupperna blev skillnaderna samråden emellan tydliga, vilket gör att behovet av information varierar. Färdplanerna lyfts i flera sammanhang som ett bra sätt att strukturera arbetet. Fortfarande framkommer dock viss frustration från det civila samhällets sida avseende oklarheter vad som förväntas av dem samt känslan av att den expertkunskap de besitter inte kommer till användning, eller används i ett för sent skede. Samarbetsparternas olika förutsättningar innebär en utmaning i hur materialet för förberedelser ska anpassas utifrån omfattning och detaljeringsgrad. Flera organisationer lyfter önskemål om ett mer gediget material och har etablerade rutiner för intern förankring, medan andra representanter upplever svårigheter att få den ideella tiden att räcka till för att själva sätta sig in i de frågor som

behandlas på samrådsmötena. Färdplanerna är ett användbart verktyg att bygga vidare på, men inför nästa mandatperiod kan dialogen troligtvis gynnas av att klargöra förväntning från VGR, men också förutsättningar från det civila samhällets sida att bidra i arbetet.

Kvarstående behov av att klargöra förväntningar

Vad arbetet i samråden leder till för effekter handlar till stor del om kvalificerade bedömningar, då det ofta rör sig om långa processer där utfallet av den input som lämnats är svårt att mäta och renodla från andra påverkande faktorer. Det hänger nära ihop med graden av återkoppling och hur man upplever att det fungerar. Om ambitionen är att nätverka, mötas över organisationsgränser och bidra till kunskapsspridning är det troligen lättare att se effekter. Om drivkraften snarare är att förändra inarbetade strukturer eller göra sitt perspektiv synligt i större processer är det mer komplext.

Följaktligen spelar deltagarnas perspektiv och förväntningar en stor roll i hur man upplever graden av meningsfullhet i det arbete som görs och upplevelsen av att "göra skillnad". I intervjuerna är det tydligt att frågornas karaktär har betydelse för relevansen och känslan av inflytande. Flera gånger beskrivs att nivån på ärendet (till exempel ett styrdokument) är alltför övergripande, därav är det svårt att kopplat det till sin egen verksamhet och att ge avtryck i den slutliga versionen.

I den tidigare utvärderingen framkom behov av att klargöra förväntningar hos deltagarna och mycket tyder på att det behovet fortfarande kvarstår. Förslagsvis kan det tas fram en insatslogik för arbetet i samråden som visualiserar: input/resurser → aktiviteter → resultat → effekter (på kort eller lång sikt). Viktigt är då att förtydliga hur kopplingarna mellan de olika stegen ser ut och visa på den uppföljning som görs för att säkerställa kedjan av händelser. Då utvärderingen också visar att uppfattningen varierar mellan olika samråd kan det vara rimligt att respektive samråd får diskutera sin egen insatslogik även om de övergripande ramarna är desamma.

Samordning av VGR:s dialog med det civila samhället

Som angavs inledningsvis arbetar VGR på flera sätt med det civila samhället. Detta får bedömas som nödvändigt då VGR är en stor och komplex organisation. Under våren genomfördes parallellt med denna utvärdering även en utvärdering av den regionala överenskommelsen mellan VGR och det civila samhället. Även om det inte varit något tydligt

fokus i någon av utvärderingarna på hur de olika ytorna samverkar med varandra är det fortsatt viktigt att arbeta med detta utifrån att målgrupperna i stor utsträckning är desamma. Det handlar därmed om att fortsatt tydliggöra syftena samt skillnaderna med överenskommelsen, samråden och även satsningar inom ramen för den sociala ekonomin.